

ליקוטי זפסקי הלכות

"חוקי חיים"

ותלמודם
"הזקף הימים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

דיני

פסח ב'

במצב השעיה

בקשה:

עקב המצב, נא לשלוח
לכמה אנשים שיותר
לתועלת הציבור וכך יש
לכם יד בהפצת תורה
ובהלכות נחוצות

לתרומות

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמודם
"תוספי תוספים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

173

מדיני פסח בשעת הסכנה - ב' | צו - שבת הגדול תש"פ

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

דרשת שבת הגדול

למוד הלכות החג

א. נוהגין לדרוש בשבת הגדול, והעיקר להורות לעם דרכי השם ללמד המעשה אשר יעשו, דהיינו דיני הגעלה וביעור חמץ ואפיית המצה ושאר הלכות פסח, אבל אם יהיה הדרשה רק בפלפול או דרוש בעלמא אין יוצאין בזה ידי חובתן (מ"ב סי' תכ"ט ס"א).

ב. ומ"מ מצוה לכל אחד לעסוק בהלכות פסח שלשים יום קודם החג וכן בחג עצמו (מ"ב ס"ט), והשנה שכלל ישראל נמצאים במצב שאסור להתכנס, כל אחד ילמד הלכות לעצמו, וכן כל ראש משפחה יגיד הלכות בביתו לקיים המנהג של דרשת שבת הגדול [וכל שיש לכל הפחות שומע אחד נקרא כבר דרשה - איזה הזדמנות..], ואפשר להגיד הלכות מדרך זה.

שאלות שהתעוררו עקב בידור

טבילת כלים

ג. שאלה. אדם עושה את חג הפסח בפעם ראשונה וקנה כלים חדשים לפסח ואז הרשויות עשו סגר כללי והוצרך כל אחד להישאר בבית ולא היה אפשרות לצאת מביתו להטביל כלים, וירא מן המשחית, האם יש עצה לזה, [אם יכול לצאת מזהבית, ורק ירא מהמים העומדים במקוה של כלים שבדרך כלל אינם מטופלים עם כלור [chlorine], יכול ללבוש כפפות חד פעמיות [disposable gloves] ולשטוף הכלים בבית עם מים וסבון].

ד. תשובה. בשעת הדחק יכול לסמוך על היתר להקנות הכלים לגוי במתנה גמורה (שו"ע ב"ד סי' ק"כ סט"ז) ע"י קנין הגבהה, או משיכה בדבר שא"א להגביהו (מ"ב סי' תמ"ח סקט"ז), ואח"כ ישאלנו ממנו להשתמש בו, וכשהכלי שייך לגוי אינו טעון טבילה.

ה. אם מועיל היתר זה לאורך זמן. ואם מועיל היתר להקנות לגוי לאורך זמן, נחלקו הפוסקים בזה, י"א שלא להשאיר את זה ביד גוי אלא עד הזמן שיכול להטביל, כגון לשנה הבאה צריך להטבילו משום שעתיד להשתקע ביד ישראל ונחשב כשל ישראל, אבל בלא ברכה, או שיטבילו עם כלי אחר (ט"ז סק"ח), אמנם יש חולקים וס"ל דמהני עצה זו גם לעולם ושוב אינו צריך להטבילו (כנסת הגדולה, רע"א).

בדיקת חמץ בבית חולים

ו. חולה הנמצא ל"ע בבית חולים בליל בדיקת חמץ, יבדוק את ארונו וחפציו שליד מטתו אבל בלי ברכה, וידאג שמישהו בביתו יבדוק שם.

ז. לזרוק החמץ בתוך בית הכסא
אדם הנמצא בבידוד או סגור בביתו ואין לו אפשרות להוציא חמצו מביתו ולשרפו, יכול לכתחילה לפרר החמץ לחתיכות קטנות ולזרוקו לבית הכסא שהרי כך הוא מבוער מן העולם (מ"ב סי' תמ"ה סק"ה), ובבנינים של מגורים יודא שלא יסתום ע"י הביוב וימצא החמץ בדירתו של חבירו.

דיני ליל הסדר בשנמצאים לבד

ח. השנה יתכן שיהיו הרבה אנשים שעורכים את הסדר לבד, לפעמים אדם בודד לבד, ולפעמים רק איש ואשה ונביא כמה הלכות בענין.

מה נשתנה

ט. תחילה שואל תינוק, ואם אין תינוק, בן אחר שואל אפילו בן גדול (חי' אדם כלל ק"ל הסדר בקצרה ס"ז), ואם אין בן, שואלת בתו קטנה או גדולה (ערוך השלחן סכ"א), ואם אין שם שום בן ובת, שואלת אשתו [ועדיין יכולה להקדים 'טאטע לעבען'..], ואם הוא יושב לבד שואל עת עצמו (שו"ע סי' תע"ג ס"ז) דהיינו שאומר נוסח 'מה נשתנה' לעצמו.

י. אם אדם אחר שואל 'מה נשתנה' כגון בנו או אשתו, אין בעל הסדר צריך לחזור ולומר 'מה נשתנה' אלא מתחיל 'עבדים היינו', שהרי צורת הגדה הוא בגדר שאלה ותשובה (רמ"א סי' תע"ג ס"ז), מ"מ יש שנוהגים שעדיין בעל הסדר חוזר ולומר 'מה נשתנה' מאחר שהוא חלק מהגדה (פ"ח רמב"ם ה"ב, הג' חת"ס על שו"ע).

סיפור יציאת מצרים

יא. כשאדם יושב לבדו ממש בליל הסדר, עדיין יש לו המצוה להרבות לספר ביציאת מצרים, וריבוי סיפור מצרים אינו מקיים ע"י עיון בספרים המדברים על זה ולקרוא המילים בעיניו, אלא יספר עם פיו את הניסים ונפלאות, וע"ז נאמר כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובה, אפילו כשיושב לבד (שיח יצחק הגש"פ עמ' ר"ב).

למזוג אחד לשני

יב. בעל הבית לא ימזוג לעצמו הכוסות אלא אחר ימזוג לו שהוא דרך חירות (רמ"א סי' תע"ג ס"א), וה"ה כל אחד הנמצא בסדר ימזוג אחד לשני (ויגד משה סי' ו' סק"א) אבל עיקר סימני חירות הוא לבעל הסדר ולכן הוא לא ימזוג לאחר, וכשנמצא רק אשתו אצל הסדר, היא תמזוג לבעלה (הש"פ חיים לראש) כשהיא יכולה (שו"ע יו"ד סי' קצ"ה ס"ז) ולעצמה.

חולה עם המחלה

יג. חולה שיש לו המחלה מסי' הנמצא בבידוד בחדרו, ובתוך אותו בית נמצאים גם משפחתו הבריאים, אין לו לצאת מבידוד כדי להשתתף בסדר אלא ישב לבד בחדרו כדי שלא יסכן האחרים, מ"מ יכול לפתוח דלתו ולהשתתף ולשמוע מריחוק מקום, ולכתחילה יקפיד שיהיה לו לפניו קערה עם הסימנים עליו, מאחר שיושב בנפרד לגמרי מהאחרים (ואינו כמו שמבואר במ"ב סי' תע"ג סק"ז).

ליל סדר ע"י מכשירי טכנולוגיה

יד. אנחנו מתביישים שצריכים להעלות נושא כזה בגליון שלנו, אבל לאחר שנפסק הוראה ע"י כמה רבנים והתפרסם לרבות, ובמצב של סכנה העצבים של בני אדם חלשים ומאמינים לכל מיני דברים של שטות, כגון בכל מיני עצות רפואיות להינצל מהמגפה, וכן בכל מיני הלכות כאילו שכל דבר הותר בגלל שעת הסכנה, הוצרכנו להעלות הנושא.

טו. יצא פסק מקבוצה של רבנים שפסקו שהיות שיש זקנים ונערים שלא יהיו בליל הסדר יחד והמשך המסורת תלוי הרבה בהשרשת מנהגים ואמונה ע"י הזקנים לנערים, התירו ל"ע לנהל ליל הסדר ע"י מחשב המחובר לתוכנה הנקרא 'זום' [zoom] וכדומה כשמדליקים את זה לפני יו"ט, כך שהזקנים והנערים שיושבים במקומות אחרים יכולים לראות מה קורה אצל השני, והתירו משום סכנת הזמן ופיקוח נפש לסב חולה כדי ליתן לו מוטיבציה לחיות, ולהיות בקשר עם בני משפחתו.

טז. איסור גמור. אין שום צורך לכתוב ומובן לכל בר דעת שומר תורה ומצוות, שהוא איסור גמור ע"פ תורה לעשות כן ואין להורות היתר ח"ו בשום אופן. הוא היפך מסירת מסורת הטהורה לילדי הדור, והוא עצת היצר לחשוב שכל דבר הותר עקב מצב השעה, ואין חילוק בזה בין אשכנזים, ספרדים ומרוקאים, ודי בזה.

גליון זה נתרם לעילוי נשמת הנכבד והיקר האדמו"ר הרבני הר"ח ר' אברהם נחום ב"ר משה ב"ר ז"ל מחשובי גולדערס גרין לונדון נפטר ז"ל אדר ה'תש"ש הונצח ע"י בנה החשוב ר' יוסף ב"ר שליט"א

לע"נ האשה החשובה מרת **מרים רבקה סמוך** ע"ה ב"ר אברהם יצחק שמאהל ז"ל אשת הסופר המפורסם הר"ח ר' חיים יוסף שליט"א - לונדון נפטרה ב' ניסן ה'תש"ש 'כוס תנחומין לכל המשפחה'

דיני חולה בקיום מצות הלילה

ז. בכלל ישראל בתקופה זו ישנם ל"ע הרבה חולים, ולכן נחוץ הוא להביא הלכות הנוגעות לחולים בפסח, ובברכה שיהיה רפואה שלמה לכל חולי עמי ישראל, ושהלכות אלו לא יהיו למעשה, רק לקיים בהם מצות לימוד.

שיעור מצות סיפור יציאת מצרים

יח. כולם יודעים שאין שיעור עד כמה אפשר לקיים מצות סיפור יציאת מצרים שהרי כבר אמרו חז"ל, כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח, אבל השאלה מה השיעור המינימום שבו מקיימים המצוה, זה נוגע לאדם חולה שקשה לדבר, או שהוא ח"ו מונשם [respirator] או מקבל חמצן [oxygen] וקשה עליו הדיבור, במה יצא ידי חובתו, ונחלקו בזה הפוסקים.

יט. כל דיבור בעלמא. י"א שבכל דיבור שאומר ומזכיר יציאת מצרים יצא ידי חובתו (רשב"א), ולכן גם כשהזכיר בקידוש 'זכר ליציאת מצרים' כבר יצא (אבודרהם בשם הר"ף, פר"ח) ומדייקים בצדקה שש"כפ ניתוסף בליל פסח שצריך שיאמר באופן כאלו שהוא יצא ממצרים (ארחות חיים, כל בו) או שצריך לומר דיבור אחד בדרך סיפור כגון 'ה' הוציאנו ממצרים' ובוה יוצאים חיובו מן התורה (פמ"ג פתיחה כוללת להל"ק ש"פ).

כ. לספר מן המאורע. אבל אחרונים חולקים על זה וס"ל שבדיבור בעלמא יוצאים בכל יום את זכירת מצרים, אבל בפסח ניתוסף שצריך לספר המעשה כדי לקיים חובתו מן התורה (חיי אדם כלל ק"ל סי"א, הגש"פ ר' יעקב מליסא בהקדמה), וכל שסיפר כל דהו כבר יצא עיקר חיובו.

כא. ג' דברים. אומרים בהגדה בשם רבי גמליאל, כל שלא אמר ג' דברים אלו פסח מצה ומרור לא יצא ידי חובתו, יש ס"ל שלא יצא ידי חובתו מן התורה (תוס' פסחים דף קט"ז ע"א ד"ה ואמרתם), אבל אחרים מפרשים שלא יצא ידי חובת הגדה, דהיינו חיובו דרבנן בסיפור יציאת מצרים, אבל חיובו מן התורה יוצאים בפחות מזה וכנ"ל (פמ"ג שם).

שיעור אכילת מצה

כב. ע"י מה שהארכנו כבר (בגליון ח"ח 85) לגבי שיעור אכילת מצה לכתחילה, שיש להחמיר לאכול מצה בשיעור של 40 גרם לשני הכזיתים ולאכול תוך שיעור כדי אכילת פרס שהוא 2 דקות, ולגבי חולה אפילו שאין בו סכנה, יש להקל לאכול רק כזית אחד בשיעור הכי קטן (מ"ב סי' תפ"ז סק"א), דהיינו שיעור של 9 גרם מצה, ובתוך שיעור של 9 דקות.

כג. לפרר המצה. יש עצה למי שקשה לו לבלוע חתיכת מצה, שיכול לפרר המצה לקמח ולאכול כזית מקמח מצה לקיים מצות אכילת מצה וגם יכול לברך עליו 'המוציא לחם מן הארץ' ועל אכילת מצה (ביאה"ל סי' תס"א סי' ד"ה ויוצא), ויכול לפרר המצה לקמח גם ביו"ט ואפילו בשבת משום שאין טוחן אחר טוחן, אך אסור בכלי המיוחד לכן (ביאה"ל סי' שכ"א סי"ב ד"ה לפרר).

כד. מצה עם מים. אם קשה לבלוע מצה בגלל יבשותו, לאלו שאוכלים מצה שרויה [גיבראכט'ס] יכולים להטביל מצה במים תיכף לפני שאוכלים אותה, וכן יכולים לערב מים עם קמח מצה ולאכול ולברך עליו (מ"ב סי' תס"א סק"ז), ואלו שמקפידים לא לאכול מצה שרויה, יכולים לשים מצה או קמח מצה בתוך פיהם ואז לגמוע מעט מים שהרי כשהמצה כבר בתוך פיו אין חשש שרויה (ש"ת בנין ציון סי' כ"ט).

כה. מצה עם יין. נחלקו הפוסקים אם אוכלים מצה שרויה ביין אם מקיימים בו מצות מצה שהרי כששורים המצה ביין אולי היין מפיג טעם המצה (מ"ב סי' תס"א סי"ח), ולכן זקן או חולה שא"ל לו להטביל המצה במים יטביל המצה ביין או שאר משקין כדי לקיים מצות אכילת מצה (מ"ב שם).

כו. גם נחלקו הפוסקים כששורין מצה ביין טהור בלי תערובות מים אם יש בו משום מצה שרויה או לא, כדין מצה במי פירות [ע"י מש"כ בזה בגליון ח"ח 86], ומאחר שיש הרבה שמקילים בזה, גם אלו שמקפידים על מצה שרויה במים, יכול להטביל מצה ביין טהור, ולגבי קיום אכילת כזית מצה, אם מטביל החתיכה לרגע אחת יש להקל שבוה אין היין מפיג טעם מצה (הזכר במ"ב שם, ארחות רבינו ח"ב עמ' ע"ב).

שיעור אכילת מרור

כז. אדם חלש, זקן וחולה יכול לסמוך על שיעור הכי קטן לאכילת מרור (מ"ב סי' תפ"ז סק"א) שהוא לפי הגר"ח נאה 17.3 גרם, ותוך כדי שיעור של 9 דקות.

כח. פחות משיעור. אם חולה אינו יכול לאכול רק פחות מכזית חריין, יש מפוסקים שהקילו לברך גם על אכילת פחות מכזית מרור (אדמור"י גליציה, ש"ת מהר"ש ענגיל ח"ד סי' ג'), והטעם פחות חריין לבד אינו ראוי לאכילה כ"כ ולכן שיעור אכילה הוא גם פחות מכזית (ש"ת ארץ צבי קוהיגלוב ח"א ס' פ"ה ע"פ מג"א סי' תע"ה סק"י, מועדים ומונים ח"ז סי' קפ"ב), ויש שהציעו בכה"ג לשנות נוסח הברכה ולברך 'על מצות מרור' (ש"ת אבני נזר סי' שפ"ג, ש"ת

מהר"י אסאד סי' קל"ז), אבל רוב פוסקים ס"ל שאין לברך כלל כשאוכלים פחות משיעור הכי קטן של כזית.

כט. ללעוס חריין. אם אין לפניו רק חריין ואינו יכול לאכול שום דבר מחריין, לכל הפחות יכניס קצת חריין בפיו וילעוס ואח"כ יפליטו כדי לזכור טעם מרירות אבל לא יברך על זה (מ"ב סי' תע"ג סקמ"ג).

ל. חריין וחסה. גם מי שנוהג בדרך כלל לאכול חריין וגם חסה למרור, וקשה לו לאכול חריין, אפשר להקל ולאכול רק חסה (מ"ב סי' תע"ג סקמ"ג), ועדיף לאכול כזית חסה ויברך עליו מלאכול פחות משיעור חריין ולברך.

אכילת מרור כשאין לו חוש הטעם

לא. אחד מהתופעות לוואי להמחלה מסין' הוא שמאבדים תחושת הריח והטעם, לפעמים באמצע ימי המחלה ולפעמים רק אח"כ בימי התאוששות, ויש כמה שאלות בזה לגבי הלכות ברכות.

לב. סתם ברכות הנהנין. אדם שאיבד חוש הטעם ואוכל דבר מאכל אע"פ שאינו טועם ואין לו הנאת גרון, מ"מ צריך לברך ברכה לפניו ואחריה משום שעכ"פ הנאת מעיו יש לו ואכל כדרך האכילה (פסקי תשובות סי' ר"ד אות י"ט).

לג. אכילת מרור. אדם שאיבד חוש הטעם ואינו טועם טעם מרירות, מאחר שהדין הוא 'בלע מרור לא יצא' שהרי צריך להרגיש הטעם (ש"ע סי' תע"ה ס"א), יאכל מרור בליל פסח אבל לא יברך עליו (הגר"ח קניבסקי, קובץ מים חיים פסח עמ' 79).

מי שאינו אוכל מצה או מרור

לד. חולה שאינו יכול לאכול מצה או מרור כלל, צריך לשנות את הנוסח שאומר בברכת 'אשר גאלנו', ולא יאמר "לאכול בו מצה ומרור", רק יאמר "והרגיענו הלילה הזה, כן ה' אלוקינו יגיענו וכו'" (ביאה"ל סי' תפ"ג ד"ה עד גאל ישראל), וכשאוכל רק מצה או רק מרור יאמר רק מה שיאכל בהתאם.

ד' כוסות

לה. שיעור כוס הוא שיחזיק שיעור רביעית, לדעת החזו"א זה 150 סמ"ק [גימ' כוס הגון] ולהגר"ח נאה הזה 86 סמ"ק [גימ' כוס], ולכתחילה צריך לשנות כל הכוס ובדיעבד די ברוב הכוס (ש"ע סי' תע"ב סי' ומ"ב שם), וחולה או אדם חלש יקח לכתחילה כוס קטן המחזיק 86 סמ"ק וישתה רוב הכוס שהוא בערך 50 סמ"ק.

לו. מצטער בשתיית יין. מי שצטער בשתיית יין או יקבל כאב ראש, צריך לדחוק עצמו ולשתות יין כדי לקיים מצות ד' כוסות (ש"ע סי' תע"ב סי' ומ"ב סק"ה).

לז. חולה. מי שהוא כבר חולה אפילו שאין בו סכנה ואינו יכול לשתות יין, או שחושש שמא יפול למשכב אם ישתה, לא ישתה יין כלל (מ"ב שם).

לח. מיץ ענבים. אע"פ שלשאר בני אדם, מיץ ענבים הוא בדיעבד לקיום ד' כוסות (פמ"ג משב"ז סוף סי' תע"ב, הגר"מ פיינשטיין), לחולה אפשר לצאת עם מיץ ענבים לכתחילה (ש"ת משנה הלכות ח"י סי' פ"ז), ואם אינו יכול לשתות אפילו רוב רביעית ממיץ ענבים, אחרי ששתה כוס ראשון של קידוש כדין, ישתה רק מעט של ג' כוסות אחרות וישמע הברכות מאחר.

לט. מיץ תפוזים, קפה, תה. אם חולה אינו יכול לשתות יין או מיץ ענבים, ישתה חמר מדינה הכשר לפסח, כגון מיץ תפוזים טהור 100%, קפה [שתיים הראשונים, גם עם חלב] או תה כל מקום לפי הנהוג (מ"ב סק"ז).

שתייה בין הכוסות

מ. גם סתם אדם יכול לשתות שאר משקין לאחר כוס ראשון לפני תחילת אמירת הגדה 'בהא לחמא עניא', כל שכיוון בברכת בורא פרי הגפן של כוס ראשון לפטור גם מה שישתה אח"כ (ע"י מש"כ בגליון ח"ח 130).

מא. חולה, אשה בהריון, אדם חלש, בכור שצב בערב פסח, מותרים לשתות שאר משקין גם תוך כדי אמירת הגדה עד ברכת 'אשר גאלנו', ויכוונו בכוס ראשון לפטור מה שישתה אח"כ (ש"ת שבט הלוי ח"ט סי' ק"ח).

הקיא מצה, מרור, ד' כוסות

מב. חולה. נחלקו הפוסקים לגבי קיום מצוות אכילה, האם צריכים הנאת מעיו או הנאת גרונו, ונפסק להלכה שצריכים הנאת גרונו (ש"ת חת"ס א"ח סי' קכ"ז, ש"ת כת"ס סי' צ"ו), ולכן אם מישהו הקיא מצה, מרור או כוס מד' כוסות שאכל או שתה, אינו צריך שוב לאכול ולשתות שהרי כבר יצא בפעם הראשונה כשהיה לו הנאת גרון (מנ"ח מצוה י', אורחת רבינו ח"ב עמ' ע"א).

מג. אדם בריא. מ"מ אם הוא בריא לגמרי רק במקרה הקיא, ולא זיקק לו כלל לאכול עוד, ישתדל לאכול לכל הפחות כזית מצה לחוש לדעות הסוברים שהנאת מעיו הוא העיקר (ש"ת קנין תורה ח"ג סי' נ"ה), וגם כדי שיוכל לברך ברכת המזון שתלוי בהנאת מעיו (ש"ת חת"ס, ש"ת פנים מאירות ח"ב סי' כ"ז).

מד. האוכל ע"י זונדה [feeding tube]. חולה שמאכלים אותו רק ע"י זונדה, ומשקים אותו יין לד' כוסות דרך הצינור, לא יוצא בזה ידי חובתו מאחר שאין לו הנאת גרון, ולכן אם משקים לו יין, לא יברך עליו, וכן לגבי כל ברכות הנהנין (ש"ת מנחת יצחק ח"ג סי' י"ח).

מכירת חמץ - שיעשה ע"י בד"ץ 'העדה החרדית'

בימים אלו אפשר לסדר מכירת חמץ בומני קבלת הקהל 'בחדר הוראה'

חדש: לאור המצב הקשה, סדרנו אפשרות לסדר מכירת חמץ

דרך הטלפון או אימייל [ע"י בגליון 172 מש"כ אות י"ז]

מספרי טלפון: 052 761 3611 / 053 319 7409

לבקשת טופס דרך אימייל: paskenshtibel@gmail.com

'חברי חוקי היים' מקבלים 'קובץ גליונות' על

הלכות פסח מכל הגליונות שיצאו עד היום.

לפרטים נוספים ולהצטרפות: Paskenshtibel@gmail.com

